

LUDWIK BAZYŁOW
(1915—1985)

Profesor Ludwik Bazyłow, zmarły niespodziewanie 17 I 1985 r., był najstarszym i wielce cenionym członkiem Komitetu Redakcyjnego „Studiów z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”. Jako najwybitniejszy w naszej historiografii znawca Rosji przedrewolucyjnej służył im swoją wiedzą z największym oddaniem.

Urodził się 14 IV 1915 r. we Lwowie w rodzinie miejscowego tramwajarza. Tam pobierał edukację szkolną, podjął studia na Uniwersytecie Jana Kazimierza, które uwieńczył dyplomami magistra historii w 1936 i polonistyki w 1938 r. Jego uniwersyteckimi mistrzami byli znani profesorowie: Stanisław Zakrzewski i Witold Taszycki. Jako student przejawiał zdolności wybitne, początkowo z predylekcją do językoznawstwa, czemu dawał wyraz w przekładach z literatury łużyckiej, czeskiej i serbskiej. Z pasją oddawał się poznawaniu języków martwych i żywych, od sanskrytu po węgierski, który opanował tak biegle, że w 1938 r. uzyskał nagrodę w postaci rocznego stypendium w Budapeszcie. Szperał tam w archiwach i do kraju powrócił z gotową rozprawą doktorską *Starania Stefana Batorego o koronę polską*, obronioną 1 VII 1939 r. pod kierunkiem prof. Ludwika Kolankowskiego na Uniwersytecie Jana Kazimierza. Jednocześnie otrzymał w nim starszą asystenturę w Katedrze Historii Polski.

Podczas II wojny światowej dzielił losy okupacyjne swego rodzinnego miasta, pracując w szkolnictwie i w Ossolineum. Po wybuchu wojny ożenił się, lecz radość z nowego stanu zakłóciła wkrótce tragiczna śmierć pierwszych dwojga dzieci. Po wyzwoleniu Lwowa, jak większość Polaków tego miasta, repatriował się do Wrocławia, gdzie od 1946 r. kontynuował pracę w Ossolineum, wiążąc się zarazem z Uniwersytetem Wrocławskim, w którym jako adiunkt zajmował się dziejami Śląska i kierował studium wstępnym.

Prawdziwa kariera naukowa profesora Bazyłowa nadeszła wraz z Jego przeniesieniem się do Warszawy w 1952 r. Tutaj związał się na trwałe z Uniwersytetem Warszawskim, obejmując w nim Katedrę Historii Narodów ZSRR, przekształconą w 1969 r. w Zakład Historii ZSRR i Słowiańszczyzny, którym kierował do ostatnich dni życia. W latach 1952—

1957 był także kierownikiem Zakładu Badań Historycznych Instytutu Polsko-Radzieckiego w Warszawie. W stolicy skupił się na badaniach dziejów Rosji XIX i początków XX w., rozszerzając je z czasem na całą Słowiańszczyznę i dzieje powszechne. W Uniwersytecie Warszawskim przechodził dalsze szczeble kariery naukowej, zastępcy profesora, docenta, by w 1961 r. zostać profesorem nadzwyczajnym, a w 1968 r. zwyczajnym. W uczelni tej powierzano Mu różne godności z wyboru — prodziekana i dziekana Wydziału Historycznego w latach 1958—1966, członka Senatu, prorektora, którą to funkcję piastował do 1969 r. W latach 1976—1981 był dyrektorem Instytutu Krajów Socjalistycznych PAN. Pełnił ponadto liczne godności i funkcje w różnych gremiach naukowych poza uniwersytetem. Przez wiele lat był czynnym członkiem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej d/s Kadry Naukowej, Komitetu Nauk Historycznych, Komitetu Słowianoznawstwa jako jego wiceprzewodniczący. Należał do wielu kolegów redakcyjnych czasopism naukowych, a jedno z nich, „Pamiętnik Słowiański”, prowadził w ostatnich latach jako redaktor naczelny. Przez 10 lat przewodniczył Komitetowi Głównemu Akademickiego Turnieju Znajomości Języka Rosyjskiego i Wiedzy o Kraju Rad, a blisko 20 lat kierował Komisją Historyczną Polsko-Radziecką PAN, w ramach której organizował wiele konferencji na tematy polsko-rosyjskie i polsko-radzieckie.

Jego dorobek naukowy obejmuje blisko 300 pozycji różnego rodzaju, które dotyczą głównie historii Rosji, lecz nie brak wśród nich i poświęconych dziejom całej Słowiańszczyzny i historii powszechnej. Był autorem prawie 20 monografii i syntez, bardzo obszernych, napisanych z wielką dociekliwością i dokładnością, polszczyzną będącą wzorem do naśladowania. Wiele z nich przyjęto z uznaniem na Wschodzie i Zachodzie, gdzie cieszył się poważaniem jako jeden z najwybitniejszych badaczy dziejów Rosji. Godne wymienienia są chociażby takie książki, jak: *Siedmiogród a Polska 1576—1613*, *Działalność narodnictwa rosyjskiego w latach 1878—1881*, *Polityka wewnętrzna caratu i ruchy społeczne w Rosji na początku XX wieku*, *Ostatnie lata Rosji carskiej. Rządy Stołypina*, *Spółczeństwo rosyjskie w pierwszej połowie XIX wieku*, *Syberia, Obalenie caratu* (także w przekładzie serbskochorwackim), *Dzieje Rosji 1801—1917*, *Historia Rosji*, *Historia powszechna 1789—1918*, *Historia Mongolii*, *Polacy w Petersburgu*. W druku na ukończeniu znajduje się Jego ostatnia książka dotycząca kultury rosyjskiej trzech ostatnich stuleci.

W swoich pracach rozważał proces dziejowy głównie pod kątem działań ludzkich, jednostek i zbiorowości, organizacji i inspirujących idei, uważając, że człowiek był twórcą historii.

Za działalność i twórczość naukową uzyskiwał liczne nagrody najwyższych stopni ministra nauki i szkolnictwa wyższego, sekretarza naukowego PAN, „Trybuny Ludu” itp. Przyznano Mu wiele odznaczeń,

m. in. Sztandar Pracy II klasy, Krzyż Komandorski OOP, Zasłużonego Nauczyciela Polski Ludowej. Za zasługi na polu badań nad historią Rosji Uniwersytet Moskiewski nadał Mu godność doktora honoris causa.

Należał do wykładowców błyskotliwych i dowcipnych, mówiących z temperamentem i polemicznym zacięciem. Wykształcił ponad 100 magistrów historii, dwie dziesiątki doktorów i doktorów habilitowanych pracujących dziś w wielu uczelniach kraju.

Pomimo wielkich zasług i naukowego autorytetu nie zaliczono Go do członków PAN, o której członkostwo się ubiegał. Do końca był człowiekiem wielce skromnym i takim pozostanie w pamięci tych, którzy Go znali. Dla innych pamięć o Nim przetrwa w Jego dziełach, będących trwałą spuścizną, jaką po Sobie pozostawił.

Mieczysław Tanty